

Interview Marie Therese ter Haar
Door Ab Gietelink

'Het is 30 jaar lang gericht op Europa. De algehele sfeer was: Wij horen bij Europa'.

Marie-Therese ter Haar heeft het voorkomen van een 19^e eeuwse Russische dame, weggelopen uit een toneelstuk van Tsjechov. Een klassiek geklede gepassioneerde vrouw die het liefst wegdroomt in de wereld van de 19^e eeuwse Russische romanciers. Zij schreef boeken over Rusland zoals 'De ontgoocheling-Rusland en het Westen'(2015) en 'De visie van Toergenjev en de parallellen met het heden'(2021) Zij woonde vanaf de jaren 80 decennia in Moskou en pendelt sindsdien tussen Oost-Europa en Nederland.

Ter Haar is oprichter en directeur van de Rusland & Oost-Europa Academie. Het instituut organiseert cursussen, reizen en toneelvoorstellingen en heeft zowel Russische als Oekraïense docenten. Het is gevestigd aan de Rijnkade in Arnhem. Marie-Therese is een veel gevraagd spreker en geeft geregeld lezingen in het land.

Je kwam gisteren terug uit Vilnius. Hoe was het daar?

Ik was daar eigenlijk voor een opdracht van een Nederlandse houthandelaar die in Rusland zaken wil doen, maar je kunt Rusland niet in en daarom is Vilnius gekozen. Litouwen hoorde vroeger tot de Sovjet-Unie. Ze hebben een Russische minderheid, die sinds de Oekraïne oorlog angstiger is geworden. De Litouwers waren net iets minder rigide geworden, maar zijn na de inval in Oekraïne eveneens banger.

Je vertelde mij dat veel mensen in Moskou de inval steunen.

Om je de waarheid te zeggen. Ik ben alles nog aan het verwerken. Ik heb de afgelopen 30 jaar halftime in Moskou en halftime in Nederland gewoond. Ik ken veel Oekraïense mensen die met Russen zijn getrouwd. Goede vrienden in Donbas, een ingenieursechtpaar, hebben mij bijvoorbeeld de afgelopen jaren op de hoogte gehouden over de situatie daar. 'Kijk toch eens wat er bij ons aan vluchtelingenstromen is van uit de dorpen'. Ik vind die Oekraïne vluchtelingen dramatisch hoor, maar we leven al 8 jaar in oorlog met vluchtelingenstromen. Die zijn grotendeels naar Zuid-Rusland gegaan. Stavropol.

Heb jij de inval voorzien ?

Ik had dit niet verwacht. Het heeft me overvallen en ik vroeg me wel af of Poetin paranoia geworden was. Maar het hoofdprobleem is de NAVO en dat had niet zo hoeven zijn.

Sinds de val van de Muur in 1989 is de NAVO, ondanks de beloften aan Gorbatsjov, 1000 km Oostwaarts opgerukt?

Ja. Als Poetin in December nog een laatste poging doet in een land waarvan ik blijf zeggen: Niet alleen Moskou en Petersburg, maar ook Novosibirsk en Vladivostok waren zo pro westers. Het is 30 jaar lang gericht op Europa. De algehele sfeer was: Wij horen bij Europa.

Zij wilden Europa, maar Europa wilde hen niet. Is dat niet wat het is? De Russen en Poetin hebben 30 jaar lang alles in het werk gesteld om Rusland aanvaardbaar te maken. Ze zijn telkens weer afgewezen. Ze werden tot vijand gemaakt ?

Ik vind het fijn dat jij zo in de stof zit, Dat is mijn kritiek.

Jij bent toch een van de ambassadrices die geprobeerd heeft om de brugfunctie te vervullen ?

Met mij zijn er ongelooflijk veel mensen en projecten de afgelopen 30 jaar. Met name in Duitsland. Maar in de informatievoorziening hier wordt alles Westers belicht. Ik was er al in de jaren van Gorbatsjov. Hij kreeg in Berlijn in 1990 de belofte van de NAVO. Worner, Genscher, Baker en nog meer kopstukken hebben beloofd de NAVO niet verder uit te breiden. Dat was de deal.

Geen inch.

Geen inch. We hadden de bedoeling samen op te trekken en in vrede de 21^e eeuw door te gaan. Men steunde hier Jeltsin, want die stond voor democratie en vrijheid. Maar de bevolking werd arm en de maffia regeerde steeds meer het land. Chodorkovski, Goesinki, Potanin, In de jaren 90 is de echte maffia begonnen. Maar Soit. Nog steeds gold de belofte dat de NAVO niet verder zou uitbreiden. En in 1999 wilde men toch Polen, Tsjechië en Hongarije erbij. Ik heb de NAVO uitbreiding gade geslagen bij vrienden in Moskou en Kiev. 1000 jaar broedervolk, afgezien van de westkant rond Lviv, want dat was daarvoor Polen en deel van het Habsburgse rijk. Over de uitbreiding van de NAVO was er verbazing, ongeloof. In 2004 was ondertussen Poetin aan de macht gekomen. Hij was zeer westers, dat blijf ik zeggen. Misschien wel tot een half jaar geleden. Hij vertelde in de Reichstag in Berlijn hoe hij van Goethe en Rembrandt houdt en het Europese huis toejuichte van Vladivostok tot Lissabon. Maar in Amerika kwam Bush aan de macht met Rumsfeld, Dick Cheney en de Wolfowitz doctrine

met: 'Amerika heeft het recht unipolair te regeren en in de achtertuin van Rusland invloed uit te oefenen'. Poetin ziet in 2004 die tweede uitbreidingsgolf met de Baltische Staten, Roemenië, Bulgarije en anderen met ongeloof aan, maar hij slikt het en wil nog steeds aansluiting bij het westen. Met Rusland ging het godzijdank toen al veel beter. Er wordt hier nog wel eens vergeten hoe Poetin van een maffiastaat een stabiel land maakte. Dat blijf ik zeggen. In 2008 kwam de derde Golf met de conferentie van Boekarest met toetredingsplannen voor Oekraïne en Georgië. Ik denk dat de Russen daar wakker zijn geworden. Al hun zorgen werden genegeerd en aan de zijkant geschoven. Voor het eest heeft Poetin toen gezegd dat ze die uitbreiding niet zouden accepteren.

Hebben de Russen die houding van de Oekraïne naar Amerika niet gevoeld als verraad van de kleine broer naar de grote broer?

Natuurlijk. Ik heb daar veel discussies over gehad, dat ze die broer ook moeten kunnen laten gaan.

Ze noemden Oekraïne ook zo? Hun broer?

Zeker. Toen nog wel. Ach de Amerikanen zouden het ook niet tolereren in Mexico of Cuba. Dat is ondenkbaar

Maar als je nu contact hebt met vrienden in Moskou wat zeggen ze dan over de inval?

Heel verwarrend. Ik kruip toch in de rol van mensen die geen oorlog willen. Veel jongeren, maar ook anti-Poetin mensen, Navalny aanhangers en ik hoop dat het hen goed gaat. Maar is Poetin gek geworden en doet hij dit in zijn eentje? Nee, natuurlijk niet Ab. Veel serieuze mensen staan achter Poetin. 'De maat is vol. Jullie bedreigen ons al jaren. We krijgen voortdurend de schuld van alles'. 60-70% steunt het beleid.

60-70% staat na de inval nog achter Poetin? Niet alleen het platteland, maar ook de elite in intelligentsia en media?

Ja. Grote kunstenaars als Gergjev mogen niet meer optreden en de directeur Hermitage en veel meer mensen. Ze zeggen: Poetin heeft ons land goed bestuurd.

Wat gaat dit dan heen?

Een ding weet ik wel Ab. De wereld zal nooit meer zo zijn als die was. We zijn er getuige van dat we Rusland voorgoed kwijt zijn. We hadden met dat Rusland toch een band kunnen opbouwen en drijven het nu in de armen van China. Andere landen zullen zich daarbij voegen. Ons prachtige Europa. Wij zijn een vazal van Amerika geworden.

We hebben een historische kans gemist om Rusland op te nemen?

Ik heb het in Nederland de afgelopen 10 jaar gezien. Je kon scoren als je Poetin demoniseerde. Maar in Rusland zag ik steeds hoe Europees het is. Ze houden in de Oeral van Mozart en Rembrandt.

Wij hebben de Koude Oorlog gewoon doorgezet?

Ik heb er geen goed woord voor over wat de Amerikanen aan onrust hebben gebracht. Wat moesten die Amerikanen in Kiev. Ik heb zoveel Amerikaanse teams zien flyeren. Alles werd voor de Oekraïners betaald. Ik heb zoveel Joe Biden bezoeken gezien. Je voelt het. Ze gaan richting Maidan.

Je suggereert dat de Amerikanen daar bezig waren om de Maidanrevolte van 2014 tot stand te brengen?

Dat durf ik zo te stellen ja. Het is zo gepusht. Rusland heeft toch een stabiele structuur gekregen, maar in Oekraïne bleef het een puinhoop. Ik was vroeger pessimistisch en dacht dat het met Rusland nooit meer wat werd. Maar de afgelopen 20 jaar is daar veel goeds op poten gezet. Daar heb ik respect voor. In Oekraïne regeren de oligarchen nog steeds over een arme gefrustreerde bevolking en die werd verleid om lid te worden van de EU. Joe Biden persoonlijk heeft veel banden in Oekraïne.

Wat waren de reacties op je Ruslandacademie toen je terugkwam ?

Wij hebben Russische en Oekraïense docenten en het was een hele gekke ervaring om beticht te worden van Russische propaganda. Ik schrok van de haatmails die bij ons binnenkwamen. Ik schrok ook van de Oekraïense demonstratie voor ons pand. Sommige mensen in de media vroegen of we betaald werden.

Ja. Dat soort beschuldigingen gaat tegenwoordig heel gemakkelijk

Je kan zeggen daar sta je boven, maar het is wel bedreigend.

Je gaf vandaag nog een lezing. Waar ging die over?

Over de Krim. Voor een juridische club. Vroeger was er in die kringen wel openheid, maar je kunt het ze nu niet meer uitleggen. Het probleem is wel dat de mensen op de Krim met de puinhoop in Oekraïne terug in de Russische moederschoot wilden.

Waar is het cruciaal misgegaan, waar is Poetin zijn vertrouwen kwijtgeraakt?

Maidan. De grootste irritatie voor de Russen is de Amerikaanse bemoeienis. Dan krijgen we nog die Trump toestand met alle verdachtmakingen. De hele mediahete. Maar Maidan is het cruciale keerpunt.